

NÄKÖKOHTIA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SOVITTELUA KOSKEVAAN LAINMUUTOSVALMISTELUUN

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta haluaa lakisääteisenä sovittelun asiantuntijatahona ilmaista näkemyksensä seikoista, jotka asiaa koskevassa lainvalmistelussa on syytä ottaa huomioon.

Neuvottelukunta toteaa, että:

- **Sovittelu lähisuhdeväkivaltapauksissa on jo nyt pidättyväistä**, eikä estä uhrin oikeutta saada asiaansa tuomioistuimeen. Sovitteluprosessiin hyväksytään vain noin puolet sovitteluun ohjatuista, lähisuhdeväkivaltaa sisältävistä aloitteista, ja sovintoon päätyy vain noin 10 % viranomaisen tietoon tulleesta lähisuhdeväkivallasta. Sovittelun ammattihenkilöstö rajaa palvelun ulkopuolelle sinne soveltumattomat tapaukset. Sovittelutoimistot estävät jo nyt sellaistenkin asiakkaiden pääsyä sovitteluun, jotka sinne haluaisivat. Tutkimuksen mukaan asioiden soveltuvuus sovitteluun voidaan arvioida parhaiten tapauskohtaisesti sovittelutoimistossa (Flinck & Iivari 2004).
- **Lähisuhdeväkivaltaa sovittellaan sovittelulain (1015/2005) ja sen esitöiden (HE 93/2005, LavM 13/2005) mukaisesti.** Toistuvan väkivallan sovittelu rajataan pois lain esitöissä. Lain edellyttämä sovitteluun osallistumisen vapaaehtoisuus toteutuu hyvin myös lähisuhdeväkivallan sovittelussa tilastojen (Elonheimo & Leivonen 2023) ja tutkimuksen (Shemeikka et al. 2023) mukaan.
- **Sovittelu on korjaavan oikeuden palvelu**, jolla on oma tehtävänsä oikeus- ja muiden väkivaltapalveluiden rinnalla. Sovittelu tarjoaa osapuolille viranomaisten valvoman foorumin henkilökohtaisten tarpeidensa ilmaisuun rikosprosessin yhteydessä.
- **Kansainvälisten sopimusten toteutumista tarkkailevat asiantuntijaryhmät eivät edellytä lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumista**, vaikka suhtautuvatkin siihen kriittisesti. Suosituksissa halutaan vaikuttaa pikemminkin siihen, että oikeusviranomaiset eivät luopuisi omista tehtävistään sovittelun nojalla.
- **EU:n uhridirektiivi (2012/29/EU) edellyttää, että jäsenvaltioiden on helpotettava tapausten siirtämistä korjaavan oikeuden palveluihin, ja että uhrilla, joka haluaa osallistua korjaavan oikeuden menettelyihin, on oikeus turvallisiin ja päteviin korjaavan oikeuden palveluihin.**
- **THL:n johdolla kehitetty lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön malli** (Autere et al. 2023) turvaa uhrin aseman sovittelussa ja asettaa toiminnalle korkeat laatustandardit.
- Ei ole kyetty osoittamaan, että lähisuhdeväkivallan sovittelun lakkauttaminen **vähentäisi** naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai muutenkaan **parantaisi heidän asemaansa**. Joka tapauksessa mahdollisen rajoituksen vaikutukset tulisi arvioida huolellisesti.
- **Lähisuhhteissa tapahtuvien rikosten ja niiden osapuolten kirjo on laaja.** Tutkimuksen mukaan noin 20 % rikoksentehtäjistä on myös uhreja, ja noin 20 % osapuolista on muita kuin pariskuntia (Shemeikka et al. 2023). Tuoreen kriminologisen väitöskirjan mukaan lähisuhdeväkivallan ja muun rikollisuuden eroja on korostettu liikaa (Tanskanen 2023).
- **Lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto ei johtaisi siihen, että kaikissa rikosepäilyissä nostettaisiin syyte.** Syyttäjät arvioivat syytekynnystä voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Syytekynnys on korkeampi kuin esitutkintakynnys, ja vielä sitäkin korkeampi on tuomitsemiskynnys. Syyte, saatikka epäily, ei siis suinkaan aina johda tuomioon, eikä tuomio muutenkaan auta ratkaisemaan lähisuhdeväkivallan syitä. Tutkimusten mukaan oikeusprosessi voi olla rikoksen uhrille traumatisoiva kokemus (Häkkänen-Nyholm 2017).
- **Poliisihallituksen ohjeiden (POL-2018-41886/21.10-2019) mukaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta on saatu myös myönteisiä kokemuksia, joten edellytysten täytyessä yksittäisten lähisuhdeväkivaltapauksien sovitteluun ohjaamiselle ei ole estettä.** Rikosilmoituksia tehdään usein puolin ja toisin, myös koston. Kierre voi jatkua pitkään, ellei syihin puututa. Myös lapset kärsivät näissä tilanteissa, mutta sovittelu edistää

vuorovaikutusta ja vähentää vanhempien riitelyä. Orpon hallitusohjelmassa halutaankin edistää sovittelua huoltajuuskiistoissa.

- **Kaikkien lähisuhdeväkivaltatapauksen sovittelun kieltäminen ei ole lapsen oikeuksien mukaista etenkin silloin, kun lapsi on epäilty tai uhrina.** YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (1989) mukaan kaikissa toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (artikla 3). Esimerkiksi rikoksesta epäillyn lapsen kohdalla tulee ryhtyä muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin aina kun mahdollista (art. 40). Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12 takaa jokaiselle lapselle, joka kykenee muodostamaan näkemyksensä, oikeuden ilmaista ne vapaasti kaikissa häntä koskevissa asioissa ja oikeuden saada oman näkemyksensä huomioon otetuksi. Sovittelu on lapsiystävällistä oikeutta. Yleisemminkin rikosoikeudellinen *ultima ratio* -periaate velvoittaa turvautumaan rikosoikeuteen vasta viimeisenä keinona.

Neuvottelukunta katsoo, että sovittelu puolustaa hallitusohjelman asettamissa rajoissa paikkaansa myös perhe- tai lähisuhdeväkivallan tekijöiden ja uhrien palveluvalikoimassa ja toivoo, että lausunnossa mainitut seikat otetaan huomioon jatkovalmistelussa. Jos halutaan vaikuttaa siihen, että sovittelusta huolimatta syyttäjät nostaisi useammin syytteen näissä tapauksissa, on asiaan puututtava syyttäjälaitosta koskevien normien kautta. Jos halutaan entisestäänkin korostaa sovittelun edellytysten arviointia, voitaisiin sovittelulakiin lisätä, että osapuolilla pitää olla sovittelua varten tarvittavat henkiset voimavarat (jolla tosin vahvistettaisiin jo nykyään vallalla oleva käytäntö).

Neuvottelukunnan jäsenistä sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön sekä Rikosuhripäivystyksen edustajat eivät allekirjoita tätä lausuntoa, joka annetaan muiden varsinaisten jäsenten nimissä.

Helsingissä 30.12.2023,

Aarne Kinnunen

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan puheenjohtaja

Lähteet

Autere M, et al. (2023) Lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön malli. THL, Ohjaus, 17/2023.

<https://www.julkari.fi/handle/10024/147378>

Elonheimo H & Leivonen A (2023). Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2022. THL, Tilastoraportti 63/2023.

Flinck A & Iivari J (2004) Lähisuhdeväkivalta sovittelussa. Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi. Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 5/2004. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75370/Arviointiraportti5_04.pdf

Häkkänen-Nyholm, H (2017) Oikeusprosessiin liittyvä stressi ja reaktiiviset häiriöt. Duodecim, 133:2351–6.

Shemeikka R, et al. (2023): Lähisuhdeväkivallan sovittelu: Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset sovittelusta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164663>

Tanskanen M (2023) Criminological Perspectives into Intimate Partner Violence : Uncovering Commonalities between Partner Violence and General Crime. University of Helsinki, Research Report 8/2023.

<https://helda.helsinki.fi/items/331ddf18-03a7-4e7d-b324-9508f6294858>